

KOMENTARZ

VII szczyt CELAC w Buenos Aires – w stronę intensyfikacji współpracy regionalnej

Bartłomiej Znojek

Siódmy szczyt Wspólnoty Państw Latynoamerykańskich i Karaibskich (CELAC), który odbył się 24 stycznia br. w Buenos Aires, może pomóc przywrócić znaczenie tej inicjatywy jako głównego mechanizmu dialogu politycznego i rozwijania kontaktów państw regionu z partnerami zewnętrznymi. W dokumentach końcowych spotkania znalazł się obszerny zestaw celów, dotyczących np. integracji regionalnej, ale ich realizację mogą utrudnić wyraźne podziały ideologiczne wśród państw CELAC. Wzmocnienie bloku ma znaczenie dla UE z uwagi na trwający proces ożywienia relacji obu regionów.

W jakich okolicznościach odbywał się szczyt?

CELAC jest międzyrządowym forum dialogu politycznego powołanym w 2011 r. przez władze 33 państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (AŁK). W intencji pomysłodawców – przede wszystkim nieżyjącego już prezydenta Wenezueli Hugo Cháveza – celem było stworzenie alternatywy dla Organizacji Państw Amerykańskich (OPA), aby dyskusje o AŁK toczyć bez USA i Kanady, ale z udziałem Kuby, która do OPA nie należy. W drugiej połowie ubiegłej dekady CELAC i podobne inicjatywy regionalne zaczęły jednak przeżywać trudności wynikające głównie z różnic stanowisk państw AŁK w sprawie [erozji porządku demokratycznego w Wenezueli](#). Dlatego po 2017 r. nastąpiła przerwa w zwoływaniu corocznych szczytów CELAC. W 2020 r. rząd prezydenta Jaira Bolsonaro zawiesił członkostwo Brazylii, tłumacząc to przynależnością do bloku Kuby i Wenezueli, które są rządzone przez autorytarne reżimy. W ostatnich kilku latach objęcie przez lewicowych przywódców władzy w różnych państwach AŁK (m.in. w Meksyku, Kolumbii i Chile) wzmogło ich oczekiwania w sprawie reaktywacji współpracy regionalnej. Tę sytuację próbował wykorzystać [Meksyk, organizując VI szczyt CELAC w 2021 r., gdy pełnił rotacyjne](#)

[przewodnictwo w bloku](#). Korzystniejsze warunki wzmocnienia forum pojawiły się wraz z [przejęciem władzy w Brazylii w styczniu br. przez prezydenta Luíza Inácia Lulę da Silvę](#). Jego decyzja o powrocie Brazylii do CELAC i udział w VII szczycie podczas prezydentury [Argentyny](#) stały się głównym impulsem intensyfikacji współpracy regionalnej w AŁK.

Jakie były główne cele szczytu?

Władze argentyńskie chciały przede wszystkim, aby szczyt w Buenos Aires pomógł odbudować znaczenie CELAC jako głównego mechanizmu dialogu regionalnego i z partnerami spoza AŁK. Gospodarze zaprosili w tym celu szefów państw lub rządów z całego regionu, w tym przywódców trzech reżimów autorytarnych – Kuby, Nikaragui i Wenezueli. Blisko połowa członków forum była reprezentowana na najwyższym szczeblu. W zapewnieniu wysokiej rangi spotkania miało też pomóc zaproszenie przywódców państw spoza regionu, m.in. Chin – Xi Jinpinga i USA – Joe Bidena. Pierwszy z nich nagrał przesłanie dla uczestników, a drugiego reprezentowała delegacja na czele z jego doradcą ds. obu Ameryk, Chrisem Doddsem. Argentyna określiła też szeroki

zakres tematyczny. Obrady dotyczyły pięciu głównych obszarów: odbudowy społeczno-gospodarczej po pandemii, nauki, technologii i innowacji, ochrony środowiska i klimatu, kultury i edukacji oraz wzmocnienia pozycji społecznej kobiet.

Co ustalili uczestnicy spotkania?

Głównym rezultatem szczytu CELAC jest przyjęta jednomyślnie 28-stronicowa deklaracja końcowa, zawierająca ponad 100 punktów określających aspiracje państw regionu i obszerny katalog tematów współpracy w ramach AŁK oraz z partnerami spoza regionu. Uczestnicy przyjęli też 11 deklaracji specjalnych, które rozwijają wybrane kwestie zawarte w głównym dokumencie. Uczestnicy szczytu zapowiedzieli m.in. dążenie do integracji regionalnej i wypracowywania wspólnych stanowisk na forach wielostronnych oraz do zacieśnienia współpracy w takich sferach, jak zdrowie publiczne, polityka klimatyczna, transformacja cyfrowa i poprawa sytuacji różnych grup społecznych (kobiet, ludność rdzennej i pochodzenia afrykańskiego). Sygnatariusze deklaracji zaakcentowali status AŁK jako obszaru pokoju, wolnego od broni atomowej oraz odrzucającego użycie siły i przywiązanie do demokracji. Widać jednak wyraźny rozdźwięk między niektórymi elementami dokumentów a wypowiedziami poszczególnych polityków podczas szczytu. Argentyński prezydent Alberto Fernández i inni przywódcy alarmowali np. o zagrożeniu dla demokracji w AŁK, ale utożsamiali je z aktywnością radykalnej prawicy, a nie z autorytaryzmem i łamaniem praw człowieka przez latynoamerykańskie reżimy. Ważną decyzją uczestników szczytu było też przyznanie rotacyjnej prezydencji w CELAC po raz pierwszy państwu karaibskiemu – Saint Vincent i Grenadynom reprezentowanym przez premiera Ralpha Gonsalvesa.

Jakie jest międzynarodowe znaczenie szczytu?

Szczyt w Buenos Aires pomoże umocnić status CELAC jako głównego forum dialogu AŁK z innymi podmiotami, tym bardziej że nie ma podobnego mechanizmu w regionie. W deklaracji końcowej wśród głównych partnerów bloku

wyróżnione zostały UE, Chiny, Indie, Unia Afrykańska i ASEAN. CELAC nie będzie jednak pierwszoplanowym instrumentem rozwiązywania problemów regionu – taką funkcję państwa AŁK będą widziały raczej w organizacjach subregionalnych. Lula zamierza np. reaktywować Unię Państw Południowoamerykańskich (Unasur), z której Brazylię wycofał w 2019 r. Bolsonaro, i zacieśnić współpracę polityczną w Mercosur. Negatywnie na atrakcyjność CELAC może wpływać też wyraźne oddziaływanie preferencji ideologicznych na ocenę procesów zachodzących w poszczególnych państwach (np. [kryzysu politycznego w Peru](#)) i odmienne rozumienie różnych pojęć (np. demokracji). Dotyczy to też zasady nieizolowania żadnego państwa bez względu na formę rządów. Bezkrytyczne zapraszanie przywódców reżimów przy przemilczaniu faktu, że utrzymują oni władzę, stosując m.in. represje wobec przeciwników politycznych i swoich obywateli, pomaga de facto legitymizować i utrwalać autorytarne rządy oraz dawać przyzwolenie na antydemokratyczne praktyki w innych państwach regionu.

Jak szczyt wpłynie na relacje UE z AŁK?

UE ma duże oczekiwania związane z reaktywacją CELAC, o czym świadczyła obecność na tegorocznym szczycie przewodniczącego Rady Europejskiej Charles’a Michela. Umocnienie bloku jest ważne w kontekście [kilukuletnich starań UE o ożywienie relacji z państwami AŁK](#) zgodnie z ambitnym planem ogłoszonym w październiku ub.r. na spotkaniu ministerialnym UE–CELAC w stolicy Argentyny. Plany Unii obejmują szereg spotkań sektorowych, ale najważniejszym punktem będzie planowany na lipiec br. w Brukseli pierwszy od 2015 r. szczyt szefów państw i rządów obu regionów. Dokumenty końcowe szczytu CELAC są dla UE ważną wskazówką na temat zakresu i hierarchii tematów budzących zainteresowanie państw AŁK. Wyzwaniem w organizacji szczytu UE–CELAC będzie rozstrzygnięcie kwestii zaproszenia przedstawicieli reżimów autorytarnych z AŁK. Unii będzie zależało na sukcesie spotkania i procesu ożywienia relacji obu regionów, aby skuteczniej konkurować o zainteresowanie AŁK m.in. z ChRL, z uwagi na planowane na 2024 r. IV forum Chiny–CELAC.